

Отримано: 12 червня 2017 р.

Прорецензовано: 19 червня 2017 р.

Прийнято до друку: 29 червня 2017 р.

sholoiko@ukr.net

DOI: 10.25264/2311-5149-2017-5(33)-120-125

Шолойко А. С. Діяльність страхових і перестрахових посередників в Україні / А. С. Шолойко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал. – Острог: Вид-во НУ«ОА», червень 2017. – № 5(33). – С. 120–125.

УДК: 368

JEL-класифікація: G 22

Шолойко Антоніна Сергіївна,

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ І ПЕРЕСТРАХОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В УКРАЇНІ

У статті визначено зміст категорій «страховий посередник» і «перестраховий посередник». Порівняно діяльність страхових і перестрахових посередників в Україні під час укладення ними угод зі страховиками і перестраховиками резидентами та нерезидентами і з'ясовано, що фізичні та юридичні особи більше довіряють саме страховикам і перестраховикам нерезидентам. Визначено структуру страхових платежів зі страхування та перестраховування різних об'єктів за участю страхових і перестрахових посередників в Україні.

Ключові слова: страховий агент, страховий і перестраховий брокер, страхові посередники, перестрахові посередники.

Шолойко Антонина Сергеевна,

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, доцент кафедры страхования, банковского дела и риск-менеджмента, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СТРАХОВЫХ И ПЕРЕСТРАХОВОЧНЫХ ПОСРЕДНИКОВ В УКРАИНЕ

В статье определено содержание категорий «страховой посредник» и «перестраховочный посредник». Проведено сравнительный анализ деятельности страховых и перестраховочных посредников в Украине при заключении ими соглашений со страховщиками и перестраховщиками резидентами и нерезидентами и выяснено, что физические и юридические лица больше доверяют именно страховщикам и перестраховщикам нерезидентам. Определена структура страховых платежей по страхованию и перестрахованию различных объектов с участием страховых и перестраховочных посредников в Украине.

Ключевые слова: страховой агент, страховой и перестраховочный брокер, страховые посредники, перестраховочные посредники.

Antonina Sholoiko,

PhD in Economics, Senior Research Fellow, Associate Professor at the Department of Insurance, Banking and Risk-management, Taras Shevchenko National University of Kyiv

ACTIVITIES OF INSURANCE AND REINSURANCE INTERMEDIARIES IN UKRAINE

The article defines the categories «insurance intermediary» and «reinsurance intermediary». The author conducts a comparative analysis of insurance and reinsurance intermediaries' activities in Ukraine at the point of final transactions with insurers / reinsurers who are residents / non-residents. It was found that individuals and legal entities trust more to the insurers and reinsurers who are non-residents. The structure of insurance payments for insurance and reinsurance of various objects with the participation of insurance and reinsurance intermediaries in Ukraine is determined.

Key words: insurance agent, insurance and reinsurance broker, insurance intermediaries, reinsurance intermediaries.

Постановка проблеми. У вітчизняній теорії та практиці страхового посередництва діяльність перестрахових посередників розглядають як складову діяльності страхових посередників. Однак у високорозвинених країнах перестрахові посередники – це вищий щабель посередницької діяльності, що вимагає високого професіоналізму та глибоких знань щодо специфіки перестраховування. Тому об'єктивно необхідним є більш детальний розгляд поняття «перестраховий посередник» і порівняння діяльності страхових і перестрахових посередників, зокрема під час укладення ними угод зі страховиками та перестраховиками резидентами та нерезидентами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання страхового посередництва на страховому ринку України у своїх працях розглядали такі вчені: О. В. Кнейслер, Р. В. Пікус, Н. В. Приказюк, В. В. Резнікова та інші. Однак поглибленого дослідження потребує діяльність перестрахових посередників.

Мета завдання дослідження. Метою статті є розкриття змісту та порівняння діяльності страхових і перестрахових посередників в Україні під час укладення ними угод зі страховиками та перестраховиками резидентами і нерезидентами.

Завдання статті полягають у:

- визначенні змісту категорій «страховий посередник» і «перестраховий посередник»;
- порівнянні діяльності страхових і перестрахових посередників в Україні під час укладення ними угод зі страховиками і перестраховиками резидентами та нерезидентами;
- визначенні структури страхових платежів зі страхування та перестраховування різних об'єктів за участю страхових і перестрахових посередників в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ст. 15 Закону України «Про страхування» виокремлює лише страхових посередників, якими можуть бути страхові або перестрахові брокери, страхові агенти [1]. Тобто в цьому Законі прямого виокремлення перестрахових посередників немає, але зі змісту статті випливає, що посередниками у перестраховуванні можуть бути лише перестрахові брокери. У міжнародній же практиці трапляється таке поняття, як «перестраховий посередник» (таблиця 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «перестраховий посередник»

№	Джерело	Визначення
1	Директива (ЄС) 2016/97 Європейського Парламенту та Ради від 20.01.2016 р. «Про реалізацію страхових продуктів»	Означає будь-яку фізичну або юридичну особу, окрім перестраховальної компанії або її працівників, яка за винагороду розпочинає або проваджує діяльність із реалізації перестраховальних продуктів [2].
2	Glossary of reinsurance terminology	Залучений перестраховальником для укладення договору перестраховування з перестраховиком від імені перестраховальника на ринках вибору брокера або як визначено перестраховальником. Веде переговори щодо перестраховування між перестраховальником і перестраховиком; надає послуги, такі як обробка претензій, консультації з бухгалтерського обліку та андеррайтингу [3].
3	Reinsurance Intermediary Model Act	Означає перестрахового посередника-брокера або перестрахового посередника-менеджера [4].
4	Англо-російський економічний словник	Особа, яка виступає в ролі сполучної ланки між перестраховиком і перестраховальником, наприклад, перестраховий агент або перестраховий брокер [5].
5	Financial and Capital Market Commission	Для реєстрації в реєстрі страхових та перестрахових посередників, страховий та перестраховий посередник подає до Комісії пакет документів [6].

Отже, як видно з визначень, що представлені в таблиці 1, перестрахові посередники – це окрема група посередників, які діють між перестраховальником і перестраховиком, та серед яких розрізняють не лише перестрахових брокерів, а й перестрахових агентів, а в окремих країнах ще і перестрахових посередників-менеджерів (США). Тоді як страхові посередники у вузькому розумінні – це посередники, які діють між страховиком і потенційним страхувальником, а також залучають страхових агентів і страхових брокерів. Таким чином, Закон України «Про страхування» трактує поняття «страхові посередники» в широкому розумінні і має на увазі страхових та перестрахових посередників.

Як зазначає О. В. Кнейслер, «... перестраховими брокерами можуть бути лише юридичні особи ..., тоді як страхові брокери функціонують на страховому ринку у статусі фізичних та юридичних осіб. Такі законодавчі вимоги пояснюються тим, що учасниками перестраховального ринку є безумовно професійні гравці (страхові й перестраховальні компанії), а відповідно, посередницькі послуги їм повинні надаватися виключно юридичними особами – підприємницькими структурами» [7, с. 157].

Відповідно до вітчизняного законодавства необхідними є: реєстрація страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів [8]. Нині в Державному реєстрі страхових та перестрахових брокерів, який веде Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, зареєстровано 52 брокера. Тоді як у Переліку страхових та/або перестрахових брокерів-нерезидентів, які повідомили про намір здійснювати діяльність на території України, числиться 18 брокерів [9]. «Страхові та/або перестрахові брокери-нерезиденти можуть здійснювати посередницьку діяльність на території України з укладання договорів страхування зі страховиками-нерезидентами самостійно або через свої постійні представництва в Україні» [10]. Звідси динаміку діяльності страхових і перестрахових посередників в Україні доцільно розглядати щодо укладення ними угод зі страхування та перестраховування на користь потенційних страхувальників і перестраховальників відповідно як із вітчизняними страховиками, так і зі страховиками та перестраховиками-нерезидентами (таблиця 2).

За даними таблиці 2 діяльність страхових посередників в Україні в 2016 р. порівняно з 2010 р. демонструє зростання лише за показниками: страхові платежі, отримані страховиками-резидентами за договорами страхування, укладеними із страхувальниками (+121,6%) і сума винагороди за надання посередницьких послуг за договорами страхування, укладеними із страховиками-резидентами на користь страхувальників (+73,2%). Тоді як усі інші показники, враховуючи діяльність перестрахових посередників, знизилися за аналогічний період. Це можна пояснити не лише складною економічною ситуацією

в Україні, а й тим, що роль страхових і перестрахових посередників є незначною в реалізації страхових і перестрахових послуг, оскільки на такий посередницький канал збуту вказаних послуг припадає не більше 0,3% зібраних страхових платежів у загальній сумі валових страхових премій в Україні.

Таблиця 2

Діяльність страхових і перестрахових посередників в Україні щодо укладення ними угод зі страхування та перестрахування зі страховиками та перестраховиками-резидентами протягом 2010–2016 рр., тис. грн

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Темп приросту 2016/2010, %
Страхові платежі, отримані страховиками-резидентами за договорами страхування, укладеними зі страхувальниками	39875,8	28441,0	28773,5	77079,2	66706,5	99405,5	88365,8	121,6
Страхові виплати, здійснені страховиками-резидентами за договорами страхування, укладеними зі страхувальниками	770,3	493,5	1137,4	1532,8	0,0	0,0	0,0	-100,0
Сума винагороди за надання посередницьких послуг за договорами страхування, укладеними зі страховиками-резидентами на користь страхувальників	3389,3	2485,9	2144,4	4378,4	3546,6	4808,5	5871,3	73,2
Кількість договорів страхування, укладених брокером зі страховиками-резидентами на користь страхувальників	8328,0	9083,0	2766,0	3150,0	2527,0	2116,0	3769,0	-54,7
Перестрахові платежі, отримані перестраховиками-резидентами за договорами перестрахування, укладеними брокером на користь перестраховальників	12515,4	12351,3	4859,7	5593,9	8957,8	5574,1	10579,0	-15,5
Страхові виплати, компенсовані перестраховиками-резидентами за договорами перестрахування, укладеними брокером на користь перестраховальників	162,1	0,0	0,0	15959,2	276,5	0,0	0,0	-100,0
Сума винагороди за надання посередницьких послуг у перестрахуванні, отриманих брокером від перестраховальників	1073,2	1012,9	989,3	598,4	747,2	1117,4	913,4	-14,9
Кількість договорів перестрахування, укладених брокером із перестраховиками-резидентами на користь перестраховальників	177,0	140,0	122,0	88,0	76,0	138,0	85,0	-52,0
Питома вага платежів, зібраних страховими і перестраховими посередниками, в загальній сумі валових страхових премій, %	0,23	0,18	0,16	0,29	0,28	0,35	0,28	x

Джерело: складено автором за даними [11].

Дещо іншою є ситуація щодо діяльності страхових і перестрахових посередників в Україні щодо укладення ними угод зі страхування та перестрахування зі страховиками та перестраховиками-нерезидентами (таблиця 3).

За даними таблиці 3 діяльність страхових посередників в Україні у 2016 р. порівняно з 2010 р. демонструє зростання за всіма показниками у 2016 р. порівняно з 2010 р., окрім страхових виплат, компенсованих перестраховиками-нерезидентами за договорами перестрахування, укладеними брокером на користь перестраховальників (-72%). Однак причиною цьому може бути тривалий процес урегулювання страхових випадків за договорами первинного страхування. Тоді як позитивна динаміка всіх інших показників свідчить про те що фізичні та юридичні особи віддають перевагу і більше довіряють саме страховикам і перестраховикам-нерезидентам. Порівняння показників за угодами зі страховиками і перестраховиками резидентами та нерезидентами, укладених за участю страхових і перестрахових посередників представлено в таблиці 4.

Таблиця 3

**Діяльність страхових і перестрахових посередників в Україні щодо укладення ними угод
зі страхування та перестраховання зі страховиками та перестраховиками-нерезидентами
протягом 2010–2016 рр., тис. грн**

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Темп приросту 2016/2010, %
Страхові платежі, отримані страховиками-нерезидентами за договорами страхування, укладеними зі страхувальниками	2482,4	1478,9	1373,2	7302,2	906,6	2269,0	4331,6	74,5
Страхові виплати, здійснені страховиками-нерезидентами за договорами страхування, укладеними зі страхувальниками	0,0	0,0	0,0	7941,0	0,0	0,0	0,0	0
Сума винагороди за надання посередницьких послуг за договорами страхування, укладеними зі страховиками-нерезидентами на користь страхувальників	229,7	221,5	165,0	413,5	125,8	349,4	747,8	225,6
Кількість договорів страхування, укладених брокером зі страховиками-нерезидентами на користь страхувальників	4,0	0,0	5,0	15,0	12,0	22,0	25,0	525,0
Перестрахові платежі, отримані перестраховиками-нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників	215696	255569	364046	422518	345272	826443	1230806	471
Страхові виплати, компенсовані перестраховиками-нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників	84791	59686	27289	20391	47181	213391	23356	-72
Сума винагороди за надання посередницьких послуг у перестрахованні, отримана брокером від перестраховальників	8947	18192	14624	16560	15996	22942	23780	166
Кількість договорів перестраховання, укладених брокером із перестраховиками-нерезидентами на користь перестраховальників	283,0	269,0	348,0	408,0	325,0	307,0	313,0	10,6

Джерело: складено автором за даними [11].

Таблиця 4

Порівняння показників за угодами зі страховиками і перестраховиками резидентами та нерезидентами, укладених за участю страхових і перестрахових посередників в Україні протягом 2010–2016 рр., %

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Тенденція
Рівень страхових виплат за договорами страхування та перестраховання з резидентами	1,78	1,21	3,38	21,16	0,37	0,00	0,00	↓↑↓
Рівень страхових виплат за договорами страхування та перестраховання з нерезидентами	38,86	23,22	7,47	6,59	13,63	25,75	1,89	↓↑↓
Питома вага винагороди посередників у зібраних платежах за укладеними ними договорами страхування і перестраховання зі страховиками і перестраховиками-резидентами	8,52	8,58	9,32	6,02	5,67	5,64	6,86	↑↑↑
Питома вага винагороди посередників у зібраних платежах за укладеними ними договорами страхування і перестраховання зі страховиками і перестраховиками-нерезидентами	4,21	7,16	4,05	3,95	4,66	2,81	1,99	↑↓

Джерело: розраховано автором за даними [11].

За даними таблиці 4 рівень страхових виплат за договорами страхування та перестраховування зі страховиками і перестраховиками нерезидентами є значно вищим, ніж із резидентами, і це пояснює зростання показників співпраці з ними страхових і перестрахових посередників, що було з'ясовано за допомогою даних таблиці 3. Однак такий показник також піддається загальним тенденціям зростання і спадання з огляду на нестабільність економічної ситуації в Україні. Що ж до питомої ваги винагороди страхових і перестрахових посередників у зібраних платежах за укладеними ними договорами страхування та перестраховування зі страховиками і перестраховиками нерезидентами, то вона дещо нижча, ніж за договорами зі страховиками і перестраховиками-резидентами.

Заслуговує на увагу структура зібраних страхових і перестрахових платежів зі страхування та перестраховування різних об'єктів за участю страхових і перестрахових посередників відповідно (таблиця 5).

Таблиця 5

Структура страхових і перестрахових платежів зі страхування та перестраховування різних об'єктів за участю страхових і перестрахових посередників в Україні протягом 2014–2016 рр., %

Показник	Рік	Об'єкти добровільного страхування				Об'єкти обов'язкового страхування
		Життя	Здоров'я і працездатність	Майно	Відповідальність	
Страхові платежі, отримані страховиками-резидентами за договорами страхування, укладеними зі страховальниками	2014	1,1	53,4	39,1	1,6	4,8
	2015	1,2	60,8	30,7	3,4	3,9
	2016	2,1	82,0	9,5	5,0	1,5
Страхові платежі, отримані страховиками-нерезидентами за договорами страхування, укладеними зі страховальниками	2014	0,0	0,0	57,6	42,4	0,0
	2015	0,0	0,0	53,3	46,7	0,0
	2016	0,0	0,0	52,5	47,5	0,0
Перестрахові платежі, отримані перестраховиками-резидентами за договорами перестраховування, укладеними брокером на користь перестраховальників	2014	0,0	0,0	52,6	35,2	12,2
	2015	0,0	0,0	44,7	23,5	31,8
	2016	0,0	0,0	70,8	0,8	28,5
Перестрахові платежі, отримані перестраховиками-нерезидентами за договорами перестраховування, укладеними брокером на користь перестраховальників	2014	0,0	0,1	56,3	6,4	37,2
	2015	0,0	0,1	56,7	10,1	33,1
	2016	0,0	0,1	48,6	25,3	26,0

Джерело: розраховано автором за даними [11].

За даними таблиці 5 можна зробити такі узагальнення:

– в разі залучення страхових посередників для укладення договорів зі страховиками-резидентами протягом 2014–2016 рр. найбільше страхових платежів було зібрано під час страхування здоров'я та працездатності (53,4%–82%) та майнових об'єктів (9,5%–39,1%);

– в разі залучення страхових посередників для укладення договорів зі страховиками-нерезидентами протягом 2014–2016 рр. найбільше страхових платежів було зібрано під час страхування відповідальності (42,4%–47,5%) та майнових об'єктів (52,5%–57,6%);

– в разі залучення перестрахових посередників для укладення договорів із перестраховиками-резидентами протягом 2014–2016 рр. найбільше перестрахових платежів було зібрано під час перестраховування об'єктів обов'язкового страхування (12,2%–31,8%) та майнових об'єктів (44,7%–70,8%);

– в разі залучення перестрахових посередників для укладення договорів із перестраховиками-нерезидентами протягом 2014–2016 рр. також найбільше перестрахових платежів було зібрано під час перестраховування об'єктів обов'язкового страхування (26%–37,2%) та майнових об'єктів (48,6%–56,7%);

– в разі страхування життя іноді залучаються страхові посередники для укладення договорів зі страховиками-резидентами (1,1%–2,1% у структурі зібраних страхових платежів страховими посередниками).

Тобто в разі страхування чи перестраховування відповідальності (наприклад, ядерної) та складних майнових об'єктів залучаються професійні страхові та перестрахові посередники.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу:

– визначити зміст категорій «страховий посередник» і «перестраховий посередник»;

– порівняти діяльність страхових і перестрахових посередників в Україні під час укладення ними угод зі страховиками і перестраховиками резидентами та нерезидентами і з'ясувати, що фізичні та юридичні особи, діючи через страхових і перестрахових посередників, віддають перевагу і більше довіряють саме страховикам і перестраховикам нерезидентам, оскільки рівень страхових виплат за договорами

страхування та перестрахування зі страховиками і перестраховиками нерезидентами є значно вищим;
– визначити структуру страхових платежів зі страхування та перестрахування різних об'єктів за участю страхових і перестрахових посередників в Україні.

Література:

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР [Електронний ресурс] // LIGA:ZAKON: [сайт]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960085.html.
2. Про реалізацію страхових продуктів : Директива (ЄС) 2016/97 Європейського Парламенту та Ради від 20.01.2016 [Електронний ресурс] // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: [сайт]. – Режим доступу : https://nfp.gov.ua/files/sector/Директива_2016_97_страхове%20посередництво.doc.
3. Glossary of reinsurance terminology [Електронний ресурс] // RMS solutions : [сайт]. – Режим доступу : <http://rms-actuary.com/images/2005RMSWebDesign-GlossaryofReinsuranceTerms.pdf>.
4. Reinsurance Intermediary Model Act [Електронний ресурс] // NAIC: [сайт]. – Режим доступу : naic.org/store/free/MDL-790.pdf.
5. Перестраховочный посредник [Електронний ресурс] // Словари и энциклопедии на Академикe : [сайт]. – Режим доступу : http://economy_en_ru.academic.ru/53915/reinsurance_intermediary.
6. Registration of insurance and reinsurance intermediaries [Електронний ресурс] // Financial and Capital Market Commission: [сайт]. – Режим доступу : <http://www.fctk.lv/en/licensing/insurance/insurance-intermediaries.html>.
7. Кнейслер О. В. Страхове посередництво на ринку перестрахування / О. В. Кнейслер // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 1(139). – С. 154–159.
8. Про затвердження Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 28.05.2004 № 736 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0801-04>.
9. Інші реєстри та переліки [Електронний ресурс] // Нацкомфінпослуг : [сайт]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/content/inshi-geestri-ta-pereliki.html>.
10. Про затвердження Порядку та вимог щодо здійснення посередницької діяльності на території України з укладання договорів страхування зі страховиками-нерезидентами : Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг від 25.10.2007 № 8170 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1288-07>.
11. Інформація про посередницькі послуги у страхуванні та/або перестрахуванні [Електронний ресурс] // Нацкомфінпослуг: [сайт]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-poserednicki.html>.